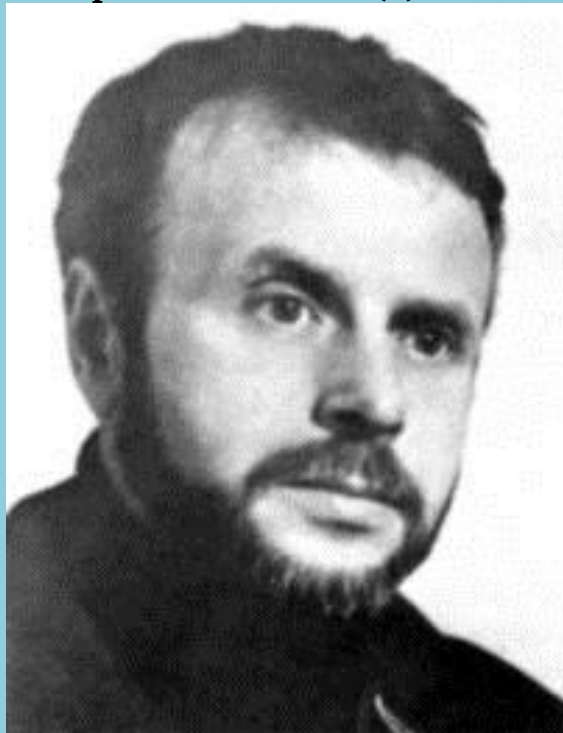

**Центральна міська бібліотека для дорослих
ім. Бориса Антоненка-Давидовича**

Творець невільничої поезії

*До 80-річчя від дня народження
Михайла Осадчого
Біографічний нарис*

Ромни – 2016

Творець невольничої поезії: біографічний нарис до 80-річчя від дня народження Михайла Осадчого / Центральна міська б-ка для дорослих ім. Бориса Антоненка-Давидовича; уклад. провідний бібліограф МЦБС В. І. Салогуб. – Ромни, 2016.

Біографічний нарис знайомить читачів з життєвим і творчим шляхом видатного поета, прозаїка, есеїста, палкого борця за незалежність України Михайла Григоровича Осадчого, який за свої політичні переконання пройшов усі кола ГУЛАГівського пекла. Нарист також містить бібліографічні дані, які дадуть змогу дізнатися більше про цю видатну особистість.

НАША АДРЕСА:

Центральна міська
бібліотека для дорослих
ім. Бориса Антоненка-Давидовича
вул. Коржівська, 94
м. Ромни
Тел. 5-31-53
Ел. Адреса: library-romny@ukr.net

Літописець трагічної історії «Імперії ГУЛАГ».

Михайло Григорович Осадчий

(1936 – 1994)

***Я до мозку, до мислі, до тліні твої,
вишнева моя Україно...***

М. Осадчий.

У грудневі дні 1992 року в Україну прийшла звістка, що Міжнародний біографічний центр у Кембріджі (Великобританія) присудив Михайлові Осадчому звання «Людина року 91/92» та удостоїв його престижного світового призу – «Нагороди ХХ віку за значні досягнення».

Сталося це несподівано і неочікувано для Михайла Осадчого та прихильників його творчої праці. Наче й звик і звикли інші, що доля немилосердна до нього навіть у своєму милосерді...

Його художньо-документальну повість «Більмо» світ читав на всіх мовах – англійською, французькою, німецькою, іспанською, російською, китайською, – тільки не могла прочитати Україна.

За цю повість Михайла Осадчого було прийнято почесним членом міжнародної письменницької організації ПЕН-Клуб (Швейцарська секція), було нагороджено його літературною премією ім. І. Франка фундації Антоновичів у Чикаго (1978). Але оцінювали не в Україні. У 1974 році серед 102 бестселерів у Франції «Більмо» посіло шосте місце. В Україні про це ніхто не знав. Вірніше, знали відповідні служби, бо вони знали все.

Поет, прозаїк, есеїст Михайло Григорович Осадчий народився в селі Курмани Недригайлівського району на Сумщині. Дитинство його минуло під зеленими вербами над річкою Сулою та на післявоєнних колгоспних полях у пошуках колосків. У 1953 р. Михайло вступив на філологічний факультет Львівського університету ім. Івана Франка. Наступного року перейшов на факультет журналістики. 1958 року випускник ЛДУ отримує призначення на посаду молодшого редактора ще зовсім молодій Львівській студії телебачення. Того ж року на студію прибув на стажувальну практику із Київського університету журналіст-п'ятикурсник В'ячеслав Чорновіл. Відбулося знайомство між ними, юними журналістами, окриленими розвінчанням культу особи Сталіна. Вони ще

не знають, що не мине й п'яти років – і знову розпочнеться закручування гайок, полювання на відьом, засвистить над літературою партійний нагай...

Мріючи про наукову ниву, Михайло Осадчий 1 грудня 1960 року переходить на посаду асистента кафедри журналістики ЛДУ, заходжується збирати унікальні матеріали до кандидатської дисертації про журналістську діяльність колишнього «ворога народу» Остапа Вишні, паралельно редагує університетську багатотиражку, на шпальтах якої дебютує як поет. Його переводять на посаду викладача, а згодом – старшого викладача тієї ж кафедри. Енергійного, перспективного науковця помічають і «забирають» інструктором із преси щойно створеного Львівського промислового обкому партії. Проте, пропрацювавши тут рік, Михайло Осадчий знову повертається до рідної альма-матері, на педагогічну ниву. Епізодична праця в обкомі була для поета, без перебільшень, примусовою, бо партійні призначення і переміщення не підлягали обговоренню. З людиною поводитись, як із гвинтиком. Самостійно, без проходження аспірантури і наукового керівника, Михайло Осадчий написав і успішно захистив у 1965 р. кандидатську дисертацію «Журналістська діяльність Остапа Вишні (1919–1933)». У російськомовній версії 1965 року її видало львівське видавництво «Вільна Україна». У зв'язку з арештом Осадчого, московський ВАК не затвердив ухвали вченої ради. Після його реабілітації поетова дружина десять разів телефонувала до ВАКу. Нарешті не витримала, збрала всі необхідні документи і поїхала до «зореносної». Так через 26 років після захисту дисертант одержав кандидатський диплом.

Осадчий виступав в обласній і республіканській пресі як журналіст і літературознавець, а також публікував художні твори. Приводом до арешту, як вважають, прислужилася саме перша в його житті поетична збірка «Місячне поле». У 1965-му році її віддрукувало львівське видавництво «Каменярь» – і зненацька надійшла вказівка знищити весь тираж.

Михайло Осадчий був заарештований 28 серпня 1965 р. за звинуваченням у проведенні «антирадянської агітації і пропаганди» і засуджений 18 квітня 1966 р. на

закритому судовому засіданні до 2 років таборів суворого режиму. А 19 квітня 1966 р. в Осадчого народився син.

Карався Михайло Осадчий в мордовському таборі №11 (селище Явас), працював столяром. У тюрмі й таборі нажив хворобу шлунка. Під час обшуку в грудні 1966 р. в Осадчого конфіскували зошит із перекладами Гарсія Лорки, поетів прибалтійських народів і власними віршами.

Вдова поета і його соратниця Ольга Василівна розповідає, що два роки мордовських концтаборів плюс майже рік слідчої львівської в'язниці Михайло отримав за вірша, якого цитував слідчий Гальський (відомий під псевдонімом «Дмитрук»), яким підписував антиукраїнські пропагандистські опуси. Ті рядки незадовго до раптової поетової смерті прозвучали по львівському телебаченню у нарисі Віктора Робочека:

***Осиротіли Суми і Ромни.
Мов білого гриба, шукаю українца.
І вдивовиж радію, що вони,
оті гриби, наповнені по вінця
від соняшника соняшного...***

Цього вірша знайшли під час обшуку на кухні у львівському помешканні Осадчого по вулиці Некрасова 8, під клейонкою. Серед іншого «компромату» в поета була вилучена промова президента США Ейзенхауера на відкритті пам'ятника Т. Г. Шевченку у Вашингтоні та матеріал з приводу судового фарсу над підпалювачем Публічної бібліотеки в Києві – Погружальським.

Звільнившись, Осадчий не міг прописатися у Львові і влаштуватися на роботу, його затримували за порушення паспортного режиму. Нарешті він прописався у Львівській області, став робітником на Львівському комбінаті глухонімих. У цей час написав біографічну повість про Остапа Вишню «Геній сміху, або зустріч із вождем», у якій розкрив маловідому сторінку стосунків літераторів із партійними вождями 20-х років. У 1968 р. Осадчий поширив у самвидаві повість «Більмо», передав її через московських дисидентів на Захід, де вона у 1971 р. вперше вийшла друком.

Удруге Осадчий був заарештований у січні 1972 р., одночасно з багатьма представниками української інтелігенції, за звинуваченням в «антирадянській агітації й пропаганді». Йому інкримінували його статті, вірші і прозу, зокрема, повість «Більмо».

У кримінальній справі Михайла Осадчого значилось: «В 1967-68 рр. Осадчий з метою наклепу на радянську дійсність написав повість під назвою «Більмо», в якій шляхом перекручення фактів та зображення осіб, які відбували з ним покарання за ворожу Радянській владі діяльність, звів злісний наклеп на органи державної влади, на радянський державний та суспільний лад. Зазначену повість він зберігав в себе, а на початку 1969 року передав громадянину Світличному в Києві для ознайомлення. Внаслідок передачі цієї повісті Світличному вона була передана за кордон і надрукована антирадянськими націоналістичними видавництвами – журналами «Сучасність» №№ 11 і 12 за 1971 рік, «Визвольний шлях» №№ 2 і 3 за 1972 рік, газетою «Шлях перемоги» за 10 жовтня 1971 року. Написана Осадчим повість також поширювалася в місті Києві і була вилучена у Світличної».

4-5 вересня 1972 р. на закритому судовому засіданні Осадчий був засуджений за ч. II ст. 62 КК УРСР до 7-ми років таборів особливого режиму і 3-х років заслання. Карався у таборі ЖХ-385/1, селище Сосновка, Мордовія. Брав активну участь в акціях протесту – голодовках, писав листи і звернення.

У січні 1979 Михайло Осадчий прибув на заслання в селище Милва, за 2-3 км від міста Троїце-Печерська, республіка Комі. Працював кочегаром. Мав відпустку 10 днів, відвідав рідних у Львові. Повернувшись, працював сторожем. За нез'ясованих обставин згорів склад, який охороняв Осадчий. На нього було подано позов на 1500 крб., а 4 жовтня 1979 р. порушено кримінальну справу за ст. 99 КК РРФСР («необережне знищення або пошкодження державного або громадського майна». Максимальний термін – 3 роки позбавлення волі). Осадчому оголосили: якщо до 1 січня 1980 р. він виплатить вартість збитку, завданого пожежею, то справу буде припинено. Тоді академік А. Д. Сахаров перевів Михайлові потрібну суму телеграфом і повідомив про це місцевим органам міліції.

Однак під різними бюрократичними приводами гроші Осадчому на пошті не видавали. Тимчасом знайшлися «свідки», які підтвердили, що Осадчий сам підпалив склад. Суд постановив стягнути з нього збиток у розмірі 500 крб.

Після заслання Михайло Осадчий повернувся до Львова. Довго не мав роботи, потім працював вантажником, двірником, кочегаром.

У листопаді 1987 р. він став одним із ініціаторів створення Української Асоціації Незалежної Творчої Інтелігенції (УАНТІ). З 1988 р. він став редактором самвидавського журналу «Кафедра». 2 грудня 1987 р. невідомі увірвалися до помешкання Осадчого в м. Києві і побили його. Неодноразово йому погрожували розправою по телефону. А 22 грудня 1988 р. Осадчого офіційно попередили про кримінальну відповідальність «за дармоїдство».

У січні-квітні 1990 р. Михайло Осадчий здійснив творче турне до Канади, США, Австралії, яке щедро збагатило поетову уяву про світ, а світу – про поета.

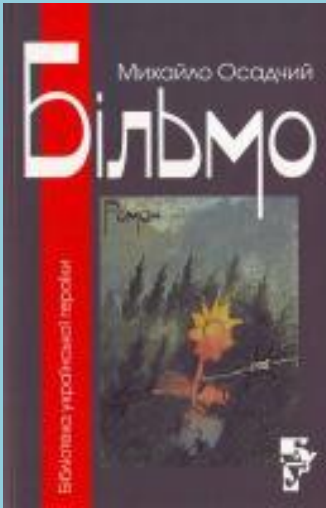
1993 року у мюнхенському Українському Вільному Університеті Михайло Осадчий здобув вчений ступінь доктора філософії, захистивши дисертацію «Українське літературне дисидентство».

Михайло Осадчий був членом Львівської письменницької організації, а з 1993 року працював доцентом кафедри історії журналістики Львівського державного університету.

У той час, коли тривала офіційна мовчанка в особі зла в Україні, міжнародний літературний іконостас відчинив Михайлу Осадчому свої ворота. Канон світової літератури визнав і прийняв його творчість. Літературні категорії канону в термінологічному аспекті, істинно-правдивому змісті та літературно-образному мисленні були витримані в сучасному модерно-художньому стилі його творів. Такою пізнали за кордоном творчість Михайла Осадчого. Але чи досконало збагнула, зрозуміла і побачила живі квіти в нев'янучому букеті національної духовності його сповіді Європа? Яким прийшов зі своїм доробком письменник до українського читача?

Спробуємо це дослідити через рядки його автобіографії: «Моє дитинство і ранню юність густо

оточувало етнографічно-побутове українство. Його стихійна любов до України, тягучі спогади умудрених селян про козаччину та українську гетьманську державу назавжди вкарбувалися в пам'яті і вплинули на мій подальший життєвий шлях».

На подальшому життєвому шляху «українство», яке через дитячу уяву проникло до глибин розуму й серця, відіграло домінуючу роль у становленні Осадчого-вченого, письменника, а для державної репресивної машини – Осадчого-дисидента; представника молодого покоління романтиків, які володіли високим національним духом непокори, що кликав до волі поневолену Матір-Україну. У творах Михайла Осадчого «Більмо», «Шанхай-2», «Мадонна», «Мій маленький принц» високим пантеоном-храмом вивищуються національні категорії роду й родини, що є підвалинами всієї Української Держави: категорія батьківства – матері й батька, а звідси й Батьківщини – України. У них особливо відчутна така яскрава національна категорія, як дім, а в ньому – діти, сини й дочки, які мали б стати в майбутті будівничим феноменом державотворення на засадах волі та незалежності засобами добра й високим Божим даром – інтелектом свіжим і непересічним. «Шлях до здійснення суспільно-політичних перетворень в Україні молоде покоління ентузіастів вбачало не в насильницьких діях, а в морально-етичному удосконаленні суспільства. Найчіткіше ці ідеї поставили молоді творчі сили в Україні, передусім літератори, які згодом отримали узагальнену назву шістдесятників», – згадує Михайло Осадчий у статті «Морально-етичні та філософські засади українського літературного дисидентства». Саме натурально виписані індивідуальності катакомбної еліти – шістдесятників – центральні персонажі у «Більмі», «Мадонні».

У творах Михайла Осадчого людська гідність з вірою й добром приречені боротися правдою проти ницості й

безчестя, брехні й облуди, засліплених злобою й жорстокістю, що живуть в ім'я зла й темряви. Вони сіють зерна тьми, які колюччям терня падають у душі підневільних, і кров'ю скапують їхні серця.

Як пізнати й зрозуміти сьогоднішньому раціональному, а іноді й «рафінованому» читачеві отой публіцистично-художній потік сповіді авторського «Я» у «Більмі»? У передмові до першого українського (домашнього) видання професор Т. Салига послуговується метафізичною філософією у розкритті центральної проблематики твору. Тарас Салига доходить до висновку, що «Я» ліричного героя і світ його дає змогу пізнати нас самих у ньому: «...впізнаємо себе в різних ракурсах, пізнаємо світ, у якому ми такі, як у житті. Це світ не видуманий, це наш рідний – гіркий і солодкий світ».

Світ «Більма», у який потрапляє її величність «Людина», це – вертеп, не різдвяний, а «відьмарський»: це – театр абсурду, де замість сонця – ліхтарі, що втягують, нищать людський зір, де у сміхові можна плакати, як мала дитина, а танець на піску – це не що інше, як танець босими ногами на склі, що родиться саме із піску, шматує на криваве шмаття душу. Рятує пекельна правда, бо «з'явився, оповістився папірець». Саме на нього письменник накладає відчайдушно натуральні події, малюючи їх сюрреалістичними, імпресіоністичними картинами.

Повісті Михайла Осадчого «Більмо», «Шанхай-2», «Мадонна» та інші твори письменника є продовженням епопеї українського болю, що домінує в нашій літературі упродовж століть. Їх об'єднує спільна тема – трагічна доля особистості в умовах української бездержавності. Сюжети створювало саме життя, а точніше, – українське бездержавне нежиття. І хоч автор розповідає про події та враження від особисто пережитого, але назвати його твори мемуарами не можна, вони побудовані за кращими зразками художньої оповіді, що перемежовується з глибоким філософським осмисленням власного й загальнолюдського.

Поезія Михайла Осадчого є органічним продовженням «людської комедії» його «Більма». Творилася вона в умовах граничної ситуації, коли митець стоїть

немов на сповіді перед Богом. Далекий від натуралізації абсурдно-сюрреалістичної концтабірної дійсності, а тим більше від прагнення потрапити в іконостас національних героїв, проте й не задовольняючись статусом «маленької людини» солженіцинського Івана Денисовича, поет звертається до вічних – за кваліфікацією радянської лжеестетики, «надкласових» тем – добра і зла, вірності і зради тощо. Стоїчно ліричний герой Осадчого несе на Голготу важкий свій хрест, усвідомлюючи, що в цьому світі «ми лиш каменярі».

Після другого семилітнього ув'язнення, на засланні, у тайговому селищі серед кримінальних злочинців, у духовній пустці поет утверджується у переконанні та у вірі, що:

***Весен не удержати, бунт їх не обмежити.
Йде обнова й чується: все живе бунтується!***

А ще:

***Гучно світ проголосить
Всеукраїнську амністію,
На любов і на розум,
Мислі і слово Мати.
Всіх засудять – від СОЗ'у
І до бровастого ката.***

У книжці «Ірій» (1993 р., перше видання Михайла Осадчого окремою книжкою на рідних землях) – сім циклів поезій. Кожен цикл відкривається авторською ремаркою, що знайомить читача з життєвими колізіями і настроями, серед яких народилися ті чи інші поетичні рядки. Не має та, мабуть, і не потребує ремарки тільки «Волошкова скрипка» – цикл лірики про вже зріле, друге обірване кохання, написаний після другого арешту в мордовських таборах. До цього циклу Україна – чемпіон світу з невільничої поезії – ще не знала написаної в неволі інтимної лірики такої високої проби – проби Франкового «Зів'ялого листя». Жодна інша література і поготів. Ось лише два катрени з «Волошкової скрипки»:

***А вже дев'ять літ твої очі – мої.
І цнота й уста – уже дев'ять.
І плаї карпатські, й надстирські гаї***

***Вже дев'ять, спокуснице, дев'ять.
Ще дев'ять стежинок між нас, як перлин,
Птахи прогойдають у мреві.
Звучить над тюрмою сумне їх «курли»...
Кохана, ще дев'ять, лиш дев'ять...***

Стрижень, що об'єднує усі сім циклів книжки, становить замкнутий у Мертвому домі ліричний герой, його душа і далека Барвінкіна. Нездоланна, незламна душа заґратованого, задротованого, конвойованого ліричного героя летить птахою в ирїй, щоб розсіяти слова-пера у Барвінкіні, бо не в Мертвому домі їх сіяти. Там не те що слово:

***На кожен рух мій, кожний жест
Спрацьовує державний жезл, –
І Кремль розряджується громом.***

У цих знаках еволюція поета – від розуміння трагічності підневільного стану України до переконання потреби бурі на шляху до її волі...

Помер Михайло Осадчий 5 липня 1994 року. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові. Про своє місце в літературі і в суспільстві колись він розмірковував так:

***А може, ти й родивсь
розповісти
Про відстані від волі до неволі,
Про вирви їх круті й вузькі
назад мости.***

Перефразовуючи ці рядки, сьогодні можемо стверджувати: його творчість і громадянська позиція беззастережно і повністю спрямовані на скорочення відстаней від неволі до волі, а ще – на вирівнювання вирв і

розширення мостів на шляху до соборності української землі і української душі.

Джерело:

<http://nplu.org/ua/events/calendar/2011/text/osadchiy.htm>

22 БЕРЕЗНЯ ЛІТОПИСЕЦЬ ТРАГІЧНОЇ ІСТОРІЇ «ІМПЕРІЇ ГУЛАГ» до 75-річчя від дня народження М. Г. Осадчого (1936-1994).

Основні видання творів М. Осадчого:

[Автобіографія] / М. Осадчий // Очима серця: ув'язнена лірика. – Х., 1993. – С. 216 – 217.

Біла туга: [вірші] / М. Осадчий; післямова М. Холодного // Вітчизна. – 1996. – №2. – С. 8.

Більмо: автобіогр. Нарис / М. Осадчий. – Париж; Балтимор: Смолоскип, 1971. – 207с.

Олові зерна: [поезії] / М. Осадчий // Очима серця: ув'язнена лірика. – Х., 1993. – С.218 – 232.

Ірій: поезії / М. Осадчий. – Львів: меморіал, 1993. – 254с. – Б-ка альманаху «Біль».

[Поезії] / М. Осадчий // Лихо з розуму: (портр. двадцяти «злочинців»): зб. матеріалів / уклад. В. Чорновіл. – Львів, 1991. – С.230 – 266.

У відьмацькому вертепі : уривок з донедавна забороненої повісті «Більмо», письменника М. Осадчого, уродженця с. Курмани Недригайлівського району, репресованого в роки застою // Панорама Сумщини. – 1992. – 9 квіт.

Про М. Осадчого.

Василишин Я. Знак – Образ – Символ у художньому арсеналі літератури опору / Я. Василишин // Слово і час. – 2000. – №5. – С.33 – 38.

Василишин Я. Цей вічний нескорений дух / Я. Василишин // Літературна Україна. – 1996. – 26 верес. – С.3.

Василишин Я. Національна ідентичність творчості Михайла Григоровича Осадчого: до 5-річчя від дня смерті М. Осадчого / Я. Василишин // Вітчизна . – 1999. – № 9/10. – с. 137 – 140.

Високі нагороди українцям: про нагородження нашого земляка Михайла осадчого «Нагородою ХХ віку за значні досягнення» // Літературна Україна. – 1992. – 17 груд.

Гонтар І. Гонорар – 10 років ув'язнення / І. Гонтар // Вісті з України. – 1994. – 13 жовт. (№42).

Дмитрів Я. «Як мешканець новий» / Я Дмитрів // За вільну Україну. – 1999. – 8 лют. – С.2.

Крупач М. Дорога крізь лукавство «сильних»: про кн. М. Осадчого. «Більмо» / М. Крупач // Літературна Україна. – 1994. – 3 берез. – С. 2.

Лада В. Михайло Осадчий – українець і вільна людина / Віталій Лада // Сумщина. – 2016. – 30 берез. (№13). – С.3.

Павловський В. Михайло Осадчий: про себе чи про нас? / В. Павловський // Голос України. – 2009. – 15 серп.

Пам'яті Михайла Осадчого (1936 – 1994) // Слово і час. – 1994. – №8. – С. 31.

Патока В. В. Літописець трагічної історії імперії ГУЛАГ: до 75-річчя від дня народження М. Г. Осадчого / В. В. Патока // Календар знамен. і пам. дат. – 2011. – №1. – С. 106 – 115.

Хвостенко Г. «Ірій» Михайла Осадчого / Григорій Хвостенко // Сумщина. – 1993. – 10 лип.

Хвостенко Г. Феномен Михайла Осадчого / Григорій Хвостенко // Червоний промінь. – 1993. – 31 лип. – С. 3.

Хвостенко Г. «Ірій» Михайла Осадчого: творчість письменника / Григорій Хвостенко // Сумщина. – 1993. – 17 серп.

Хвостенко Г. Провісники: штрихи до портр. М. Осадчого та Г. Петрова / Григорій Хвостенко // Сумщина. – 2011. – 16 квіт. – С. 2.

Холодний М. Голгофа Михайла Осадчого: (штрихи до портрета) / М. Холодний. – К.: Укр. письменник: Вир, 1996. – 128с.

Холодний М. Хто вбив Михайла Осадчого?: (перечитуючи співчуття) / М. Холодний // Літературна Україна. – 1994. – 30 серп.

Холодний М. «Винним себе не визнавав...»: штрихи до портр. М. Осадчого / М. Холодний // Сучасність. – 1994. – №4. – С. 148 – 157.

Холодний М. «Вони сміялися з моєї любові до України»: Михайло Осадчий – вчений і літературознавець / М. Холодний // Рідна школа. – 1995. – №9. – С. 31 – 50.

Шпак В. «Просто був порядною людиною» / Віктор Шпак // Урядовий кур'єр. – 2016. – 19 берез. (№53). – С.9.

Вже котики на вербах нашорошені,
Вже писанки на селах манять зір...
Поглибли ночі у веснянках зір...
А днями чавкає остання ожеледь.

Уже калину витягли із кошиків,
Солодких пирогів напік вже кожен двір,
Уже берізки б'ють у струни лір,
І тане сніг, мов рвуть листки із зошитів.

Вже дядько вус підкручує... Вже думно
З землею в пучках міркує про врожай...
Яке ж бо ти, життя, і мудре, й
нерозумне,
І жнеш, і сієш, і в далекий край
У вир синів проводиш нетерпляче,
Щоб остудити їхню кров гарячу.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА НА ХРЕСТІ
Містом іде людина,
Бродить людина містом.
Була людина людину
В темних застінках слідства.
Пінилась паща рота,
Тися кулак кастетом,
Гузном кривлялась морда –
Жодного рикошету.
Квітне світанок з туману,
З неділі аж до суботи,
З роботи і на роботу
Ходить людина в шані.
Совість – ампутувала,
Честь – продала за гроші.
Людина в майорськiм кльoшi
Мріє про сан генерала.
В пазусі – матерщина,
В шлункові – кип кон'яковий.
Іде еталон любові
До гривнів від Батьківщини.
Наче нетля до лампи
Вколо петляє челядь,
Що дошку меморіальну
«Шефу» на хрест почепить:
«В ямі оцій зарито
Всепобивне забрало.
Тисячі ним побито
За єдиний сан генерала».